

23.2.1 Boom planten - Boompje groot plantertje dood

Mensen worden amper 100 jaar, bomen veelvouden daarvan. Dus welk effect je werk (veel) later zal hebben weet je niet precies. En de vruchten van je werk zijn vaak voor je (klein)kinderen. Bij het kweken van hardhout als eiken voor de scheepsbouw, werden boom, informatie en kennis van generatie tot generatie overgeleverd.

Rasjuistheid van verkochte fruitbomen bleek bij een test in Nederland 6 op 10 keer fout te zijn. Vaak zouden labels zelfs bewust gewisseld worden als 'stockaanpassing' om veel gevraagde soorten te kunnen verkopen. Het label klopt dan, maar het ras niet. Van fruitbomen kan je wel vroeger oogsten, al na enkele jaren. In levensduur spreken we over tientallen jaren. Voor hoogstambomen. Halfstam en laagstam blijven minder lang productief. (Hoogstam heeft een stam van ca. 2 meter, halfstam 1m, laagstam 0,5m.) Alle plantinfo geldt evengoed voor struiken. Maar het is wel vaak makkelijker om zelf een struik te scheuren of te stekken.

Vermits ze er lang staan, en jaarlijks groter blijven worden, moet je vooraf goed overwegen waar en wat je wilt en kan planten. En wat er wettelijk mag. Algemeen mag een struik of haag tot op 0,5m van een scheidingslijn komen (of er op, mits toestemming van beiden). Voor bomen moet je 2m van de scheidingslijn blijven. Informeer bij je gemeentebestuur.

Houd rekening met lichtinval m.b.t. ramen, zonneterras of –weide, kas en ondergroei. Hoogstam heeft veel plaats nodig, en is moeilijker plukken. Je hebt een lange en dus zware ladder nodig. Je kan er geen vogelnetten over hangen. Je kan er wel een hangmat aan vastmaken. Of een schommel. En je kan er onderdoor lopen. En vee kan (bijna) niet aan bladeren en fruit knabbelen. Ik heb meermaals horen beweren dat hoogstamfruit lekkerder is. Maar lekker is natuurlijk subjectief. Heb je weinig plaats, dan kan je kiezen voor halfstam of laagstam.

Fruitbomen plant je als ze in rust en bladloos zijn, tussen (september -) november en maart (tot april).

Je kan ze in een kwekerij kopen in pot, met kluit (met een netje eromheen) of met blote wortel. In die volgorde zijn ze beter beschermd om te verplanten, maar ook duurder. Grond is zwaar (en dus ook duur) om te verhandelen. Zoveel te minder grond er aan de wortels zit, zoveel te meer wortel(tje)s er zullen afgebroken zijn, en zoveel te meer heel fijne haarworteltjes zullen uitgedroogd en afgestorven zijn. Bij kleinere boompjes (bv. 90 cm hoog) kan dit minder kwaad dan bij grotere (bv. 3 m).

Als je een boom gaat halen, bescherm die dan goed. De stam tegen verwondingen van vastsjorren en schuren (met karton of ander zacht isolatiemateriaal), en de wortels tegen zon, uitdrogen en afkoelen. Als het buiten 0°C is en je rijdt 80 km/u, dan veroorzaakt je een koude van - 20°C. Niet meteen een temperatuur waarbij je een half uur op een

aanhangwagen wil zitten, gehuld in een plasticen vuilniszak. Je investering verdient toch een betere start?

Als je niet meteen kan planten, zet de wortels dan tijdelijk in losse, vochtige grond als bescherming tegen vorst en uitdroging.

Planten doe je als de weersomstandigheden gunstig zijn: niet als het overdag aanhoudend vriest, of de grond (nog) bevroren is, of als het te nat is.

♪ Zit je in de put, stop dan met graven. Will Rogers (ea)

Gezien de boom (behalve bij potplanten) wortels verloren heeft, mag er ook evenredig in de takken gesnoeid worden. Behoud een centrale (hart)tak, en (een of twee kringen van) drie of vier mooi verdeeld staande zijtakken. Kort die flink in. Hij zal dan ook minder wind vangen en niet omwaaien. Laat het laatste oog naar buiten wijzen. Voor hij geplant is kan je er nog makkelijk bij.

Bevochtig voor het planten de wortels goed, dompel ze in een teil water.

Volgens botanicus James Wong dirigeren vierkante plantgaten de wortels om verder door te dringen in de omringende lokale grond. Ronde gaten maken van de kluit een strakke bal waarin wortels elkaar verstikken. Je mag bij het planten dus ook al verdraaide wortels van de buitenkant wegsnoeien.

Graaf een ruim plantgat. Houd verschillende grondlagen apart, en breng die terug in de juiste volgorde, verrijkt met oude, verteerde compost, tussen de wortels aan.

Zorg dat alle wortels makkelijk in het gat passen. Laat ze niet langs de rand omhoogsteken! Knip beschadigde wortels weg, zodat de kans op aantasting en infectie zo klein mogelijk is.

Woel de bodem van het gat ook los, en strooi er oude compost op. Gebruik geen verse compost of mest, dat gaat schimmelen en rotten, en kan de wortels beschadigen of mee verteren.

Breng de stam op de juiste hoogte, zoals hij voorheen ook stond. Dat zie je aan de verkleuring. De stam zelf zit nooit in de grond. Als de wortels te diep zitten, kan er te weinig lucht bij, en krijg je meer (kans op) wortelopslag (📖) scheuten die rechtstreeks uit de wortels groeien). Vooral linde is gekend om haar wortelopslag die soms ook baardgroei genoemd wordt.

Plaats tussen de wortels een steunpaal. Nu kan je dat nog zonder ze te beschadigen. Zet de paal aan de windzijde (zuidwest), tot 10 cm onder de kruin, zodat de stam ervan weg waait en niet gaat schuren. Je kan ook 2 of 3 palen plaatsen. Gebruik een soepele bevestiging, een strook in 8-vorm, met 1 oog rond de paal en een rond de stam. Laat paal en bevestigingen niet eeuwig staan, want dan gaan ze in de stam vastgroeien. Controleer jaarlijks.

Verkruimel aarde en compost tussen de wortels, en drukt dat aan zonder de wortels te beschadigen. Geef meermaals overvloedig water zodat de grond in alle gaatjes spoelt en contact heeft met de worteltjes. Leg als laatste de bovenlaag terug.

♪ *Vrouwen hebben geen tijd om te golfen. Een grote handicap.*

Als er grazers of konijnen bij kunnen zorg dan (bv. met kippengaas) voor bescherming van de schors, van aan de grond tot op knaaghoogte. Controleer ook die bescherming jaarlijks op ingroeien.

Plaats de schorsbescherming afhankelijk van de grazers op voldoende ruime afstand van de stam, want mettertijd worden ze slim genoeg om die omheining als opstapje te gebruiken om erboven aan de stam te kunnen knagen.

Bij groter vee de schors ook beschermen tegen schuren en omduwen van de stam.

Takken met veel en zwaar fruit kan je beter ondersteunen om takbreuken te vermijden. (Of vruchten uitdunnen.)

Meestal worden in laagstamplantage als de opbrengst vermindert alle fruitbomen gerooïd voor een nieuwe aanplant. Recent zag ik een interessante tussenplanttechniek. Waar ruimte was of gemaakt werd, waren er al nieuwe boompjes geplant. Zo vermijd je jaren met geconcentreerde kosten en werk, en periodes zonder opbrengst.

Kloempen (📖 afgeleid van het Duitse 'Klump') zijn kleine groepen (20-30) natuurlijke of aangeplante verjongingen in het bos. Uit elke kloemp zal later één toekomstboom overblijven. In bosbeheer worden ze beschermd tegen vraat, en liefst ook opgevolgd en in de startfase vrijgesteld (zodat ze niet overwoekerd worden).

📖 *Teef: underdog. Wentelteefje: revolutionaire underdog. Piet Grijs*

Bomen (ver)planten: (zon) oriëntatie 📖 respecteren

Hierover vind ik zeer weinig info. Maar ik wil wel enkele verhalen en argumenten oplist die aangeven dat het zinvol kan zijn om op de boom vooraf de noord-zuid richting aan te duiden (krijt, geknoopt lint..) en die bij het planten te behouden. De jaarringen van een boom zijn zelden perfect rond over 360°. Daar zal een reden voor zijn. De elfjarige zonnecyclus (minima en maxima van zonneactiviteit) is terug te vinden in de groeiringen. Tijdens maxima zijn de ringen dikker. Ook de oriëntatie kan hierin een rol spelen. Door de groeirichting aan te houden verstoort je de groeiwijze zo weinig mogelijk. De zonnkant zal zich beter gewapend hebben tegen hitte-invloed, terwijl de schors aan de regenkant ingesteld is op vocht. Brede jaarringen krijg je in een droge regio bij natte jaren, en in een koude regio bij warme seizoenen.

Bomen neigen naar het licht en structureren hun takken en bladeren op de best mogelijke manier om zoveel mogelijk zonlicht op te vangen voor hun fotosynthese. Als je de kruin verdraait, verstoort je deze efficiëntie.

Door zich in de mate van het mogelijke in een nieuwe optimale richting te oriënteren kan er torsie in de sapkanalen ontstaan. Hierdoor vernauwen de kanalen, hetgeen nadelig kan zijn voor de groei.

Ik neem aan dat deze bezwaren ernstiger gaan doorwegen naarmate de boom ouder is bij het verplanten. Misschien is dat gewoon de praktische wijsheid die schuilt in de wijze spreuk over het verplanten van oude bomen?

Oude bomen verplant men niet...

Betekent dat je oudjes niet meer moet verhuizen, dat overleven ze niet.

Voor bomen geldt dat ook. Hoewel we tegenwoordig wel middelen hebben om dat toch met succes te doen. Probleem is dat de kluit vaak onhandelbaar groot is, en dat je graafmachines, kranen en vrachtwagens nodig zal hebben. Maar het kan dus wel. Mits ook het nodige voorbereidende werk.

Bepaal eerst hoe groot de kluit zal worden. Vergis je niet, een boom met een kluit van bv. 60 cm is al loodzwaar. Die kan je in je eentje niet verplaatsen. Stel, we nemen een boompje van een jaar of 7, met een kluit van 70 cm.

Graaf rond de stam een diepe geul, zodat je een schijf krijgt van 50 tot 70 cm. Alle wortels zijn dan doorgestoken. Probeer ook op een diepte van 50 cm in de richting van de stam zoveel mogelijk wortels door te snijden. (☞ Zie ook: luchtsnoei.)

Vul de geul met compost en zand, los materiaal. Hierin kan de boom nieuwe worteltjes vormen. Die zijn nodig voor een goede hergroei op de nieuwe standplaats. Laat die geul niet uitdrogen.

Volgend jaar graaf je rond de oude geul de aarde weg. Graaf en wrik de boom los, met behoud van zoveel mogelijk wortels. Net onder de stam zitten waarschijnlijk de dikste en sterkste wortels. Snoei ook de kruin evenredig flink in.

Pak de kluit goed in, zodat de aarde niet van de wortels breekt (en daardoor ook wortels afbreekt). Als het kan met luchtig weefsel dat er (gedeeltelijk) rond kan blijven zitten. En probeer dan de boom met kluit in het nieuwe plantgat vast te zetten.

Voor één eik met een doorsnede van 100 cm moet je 400 eiken met een diameter van 7 cm planten om dezelfde ecosysteemopbrengsten te benaderen (Henry Kuppen Terra Nostra, 2017)

♪ *De meest geschikte tijd om een boom te planten is twintig jaar geleden.
De beste tijd daarna is nu. Chinees spreekwoord*